

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redakcja: LUDOMIR SAWICKI i WIKTOR ORMICKI

KRAKÓW-DĘBNIKI, UL. BARSKA L. 41.

Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września

Kraków, luty 1928 r.

I. Sprawy Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

(*Actes de la Société Polonaise de Géogr.*)

Kraków. Jubileuszowe posiedzenie Towarzystwa Geograficznego. — Z okazji dziesięciolecia towarzystwa Krakowski Oddział zwołał na dzień 2 lutego 1928 do sali Kopernika na Uniw. Jagiell. uroczyste posiedzenie, na którym zjawiły się delegacje władz, instytucyj pokrewnych z całej Polski i towarzystw naukowych zbliżonych do geografji na gruncie krakowskim oraz bardzo liczna publiczność, złożona z uczestników Zjazdu Koleżeńskiego Geografów Krakowskich, członków towarzystwa i jego sympatyków. Zebranie zaszczylicili swoją obecnością: wojewoda Darowski, imieniem senatu prorektor Ciechanowski, za Tow. Polskich Przyrodników im. Kopernika prof. Kreutz, za Tow. Geologiczne prof. Nowak, za Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych prof. Plezia, za Związek Turystyczny pułk. Augustyn, za Tow. Geograficzne Warszawa prezes Massalski, za Tow. Geograf. Lwów prof. Romer, za Tow. Geograf. Poznań prof. Pawłowski. Wszyscy Panowie zabierali głos, składając w serdecznych słowach życzenia Polsk. Tow. Geograficznemu, nieraz bardzo trafnie charakteryzując stosunek ich do rozwoju geografji w Polsce. Analogiczne życzenia już przedpołudniem na otwarciu Zjazdu byli złożyli imieniem władz wojskowych dowódca O. K. p. generał Wróblewski, imieniem Kuratorium Szkolnegop. wicekurator Przyjemski.

W drugiej części uroczystego posiedzenia przedstawił prof. Sawicki w treściwych, trafnych a jędrnych słowach zagadnienie polskiej akcji ekspedycyjnej, ujmując ją na tle historycznym i analizując ją z punktu widzenia interesu ogólnospołecznego. Szczególnie silnie podkreślił jej znaczenie jako „wysokiej szkoły“ dla urobienia fachowo szczególnie dzielnych i „globularnie“ zorientowanych ludzi, jej znaczenie dla propagandy naszej kultury w szerokim świecie, wreszcie jej znaczenie dla przygotowania terenu

SB
I

i społeczeństwa dla przyszłej a z biegiem czasu niewatpliwie koniecznej ekspansji gospodarczej, kulturalnej, może i politycznej w świecie.

Publiczność, która wysłuchała zarówno przemówień okolicznościowych, jakoteż wykładu prof. Sawickiego z wielkiem zainteresowaniem, wynagrodziła mowcom częstemi i hucznem oklaskami. Cały przebieg posiedzenia był przez krakowskie Radio transmitowany szerszej publiczności.

Warszawa, program odczytów. — Dnia 27 stycznia dr. Wiktor Ormicki z Krakowa: „Kartograficzne i metodyczne podstawy geograficzno-gospodarczego regionalizmu“. Dnia 10 lutego P. Stanisław Gorzuchowski: „O nowościach z literatury geograficznej“. Dnia 24 lutego: p. Eugenjusz Banasiński: „Struktura gospodarcza Japonji“.

Warszawa. — W dniu 2 grudnia u. r. odbyło się zebranie, na którym p. Kazimierz Przemyski przedstawił referat p. t. „Nieborowskie piachy jako teren wydmowy oraz stanowiska kulturowe przedhistoryczne“. Zrazu prelegent dał obraz fizjografji terenu jako przejściowego od gliniastej wyżyny dyluwjalnej do piaszczystej niziny nadburzańskiej. Zwraca uwagę w krajobrazie eolicznym na pogrzebane piętra próchnicowe, graniaki i ostańce. Poczem przechodzi do charakterystyki przedhistorycznej terenu, zasiedlonego intensywnie w neolicie, a częściowo w paleolicie.

Referat był bogato ilustrowany mapami, przekrojami i wykresami, oraz próbami petrograficznymi i okazami zabytków kulturalnych. W ożywionej dyskusji brało udział wiele osób.

Na posiedzeniu w dniu 16 grudnia dr. Feliks Różycki wygłosił odczyt p. t. „Niagara i wyzykanie jej siły“. Prelegent, korzystając ze znajomości osobistej rzeczy opisywanych i opierając się na przywiezionych okazach, mapach, rysunkach i przeźrocach, zobrazował w sposób ciekawy potęgę wody i jej pracę. W szczególności zwracał uwagę słuchaczy na niebywale szybki wzrost przemysłu hydroelektrycznego, który zwinął się w ciągu ostatnich lat pięćdziesięciu, i który dostarcza w dobie obecnej siły 700.000 KM., to jest prawie tyle, ile dozwolono zużyć dla celów przemysłowych, chroniąc resztę wodospadu, którego siła całkowita wynosi około 6 milionów koni, przed zakusami chciwych przedsiębiorców.

M. P.

II. Ruch geograficzny w świecie i w Polsce. (*Mouvement géographique dans le monde et chez nous*).

I. Personalja (*Renseignements personnelles*).

Sprostowanie. Notatka nasza, podana w poprzednim numerze WG. o śmierci Lauge Kocha, odnosi się nie do znanego podróżnika polarnego.

II. Zjazdy (*Congrès*).

I. Zjazd Koleżeński Geografów Krakowskich. — Dla uczczenia dziesięciolecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego zwołał Komitet Organizacyjny, wyłoniony z Oddziału Krakowskiego, a obejmujący poza przedstawicielami Tow. Geograf. w Krakowie także przedstawiciele Kuratorów Szkolnych w Krakowie i Katowicach, Zjazd Koleżeński Geografów Krakowskich, który odbył się w Krakowie w dniach 2—4 lutego 1928 ściśle zgodnie z opracowanym poprzednio programem. Na Zjazd zjechało się około 250 członków. głównie z obszaru Krakowskiego, Kieleckiego i Śląskiego, nadto jednak także absolwenci Uniw. Jagiell., dziś pracujący na północnych i wschodnich kresach. Delegacje wysłały macieź Tow. Geograficznego w Warszawie w osobach prezesa Massalskiego, sekretarza Dra Lotha, pp. Lencewicza i Ordyńskiego, Tow. Geograficzne we Lwowie w osobach prof. Romera, Dra Zierhoffera, Wąsowicza, Czyżewskiego i T. Szumańskiego, Tow. Geograficzne w Poznaniu w osobie prof. St. Pawłowskiego nadto akademickie Koła Geografów w Warszawie i Lwowie, tak iż Zjazd przybrał do pewnego stopnia i nadprogramowo charakter Zjazdu ogólnopolskiego. Z Krakowa zjawili się przedstawiciele towarzystw pokrewnych, zwłaszcza Tow. Geologicznego (prof. Nowak), Tow. Przyrodników im. Kopernika (prof. Kreutz), Tow. Naucz. Szkół Wyższych (prof. Plezia), Towarz. Krajoznawczego (inspektor S. Udziela), a niemniej i władz miejscowych, zwłaszcza wojewódzkich (p. wojewoda Darowski), wojskowych (generał Wróblewski wraz ze sztabem), Senatu Uniw. Jagiell. (proroktor Ciechanowski), Kuratorjum Okręgu Krakowskiego (wicekurator Przyjemski i liczni pp. wizytatorowie) oraz Śląskiego (Naczelnik Wydz. Oświecenia Dr. Ręgorowicz, referent Dr. Betleja) i t. d.

Otwarcie nastąpiło dnia 2 lutego 1928 o 9-tej rano w salach Instytutu Geograficznego U. J. przemówieniem przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego prof. Sawickiego, poczem nastąpiły mowy powitalne p. generała Wróblewskiego i wicekuratora Przyjemskiego. Na wniosek Komitetu Organizacyjnego wybrano sekretarzem Zjazdu prof. Korblą, zaś na wniosek p. wizytatora Bzowskiego przewodniczącym Zjazdu prof. Sawickiego. Podawszy uzupełnienia programu i szczegóły co do jego przeprowadzenia, udzielił prof. Sawicki przede wszystkim głos prof. Smoleńskiemu dla wygłoszenia referatu: „Stan obecny i widoki rozwoju Krakowa jako ośrodka naukowej pracy geograficznej“, oraz prof. Dr. Stanisławy Niemcówniej dla wygłoszenia referatu: „Kraków jako ośrodek pracy dydaktycznej i pedagogicznej na polu geografji“; oba referaty zaciekały uczestników w wysokim stopniu i były przedmiotem żywych oklasków, poczem nastąpiła mała przerwa w obradach.

Po wznowieniu posiedzenia otwarto dyskusję nad wnioskami, zgłoszonymi na Zjazd i uchwalono ostatecznie rezolucje w następującym porządku i brzmieniu:

Rezolucje.

1. I. Z. K. G. K. występuje do Oddziału Krakowskiego P. T. G. z apelem o tworzenie na prowincji ośrodków pracy naukowej i gromadzenie materiałów naukowych, o utworzenie w Krakowie poradni naukowej, któraby pracownikom ześrodkowanym w P. T. G. szła na rękę i ułatwiła w każdy sposób przeprowadzenie odnośnych prac, otworzyła dla sprawozdań z prac dokonanych lub się dokonywujących łamy „Wiadomości Geograficznych“. W dalszym ciągu Zjazd występuje z inicjatywą, aby opracowany został siłami zbiorowemi przewodnik metodyczny do badań regionalnych. Do Kuratorjum Krakowskiego i Śląskiego zaś zwraca się z prośbą, by poparty akcją zbierania materiałów do geografji regionalnej przez nauczycieli szkół powszechnych i średnich nie tylko moralnie, lecz i materialnie, aby poleciły inspektorom szkolnym, by zwoływali specjalne konferencje w celu zachęcenia nauczycielstwa do takiej pracy, wreszcie by starały się o ich wydanie.

2. I. Z. K. G. K. zwraca się do sekcji pedagogicznej Oddziału Krakowskiego P. T. G. z prośbą o utworzenie w porozumieniu z „Zrzeszeniem polskich nauczycieli geografji“ poradni dydaktycznej, działającej przy pomocy korespondencji i skrzynki listów w „Wiadomościach Geograficznych“.

3. I. Z. K. G. K. przyjmuje do wiadomości i popiera apel Koła Słuchaczy Geografji U. U. J., by uczestnicy Zjazdu mimo opuszczenia ław uniwersyteckich nie zrywali swych związków z Kołem Geografów U. U. J., lecz wzięli żywszy niż dotychczas udział w pracach Koła, wpisując się na jego członków czynnych i wspierających. Koło Geografów U. U. J. dołoży wszelkich starań, aby przez rozszerzenie swej działalności uwzględnić w należyty stopniu potrzeby Kolegów, pracujących na prowincji, przez:

a) zorganizowanie osobnej sekcji informacyjnej we wszelkich sprawach, dotyczących studjów uniwersyteckich, egzaminów wszelkiego typu, prac kandydackich, doktorskich i t. d.,

b) przez zawiadamianie swych członków o podejmowanych pracach oraz dłuższych wycieczkach Koła w okresie wakacyj letnich, skierowanych w pewne części Rzeczypospolitej lub poza jej granice.

4. a) I. Z. K. G. K. zwraca się do Kuratorjum Okr. Szk. Krakowskiego oraz Wydziału Oświecenia wojew. Śląskiego z prośbą o urządzenie łącznie z Oddziałem Krakowskim P. T. G. kilkudniowych kursów naukowo-dydaktycznych dla nauczycieli szkół średnich.

b) I. Z. K. G. K. popiera wniosek, skierowany pod adresem Wydziału Oświecenia wojew. Śląskiego, by odbywały się w Katowicach raz na miesiąc wzorowe lekcje geografji, a mianowicie w soboty.

5. a) I. Z. K. G. K. domaga się wprowadzenia w najbliższym czasie na piątym kursie seminaryjnym geografji gospodarczej i politycznej państwa polskiego, a to zarówno ze względów dydaktycznych, jak i obywatelskich.

b) I. Z. K. G. K. domaga się konkretnego uregulowania strony

materjalnej wycieczek geograficznych w seminarjach nauczycielskich, przewidzianych w planach naukowych, ustalonych przez władze szkolne, a to przez 1) stworzenie specjalnego funduszu na wycieczki, z którego młodzież mogłaby czerpać zapomogi, 2) przez dodanie godzin wycieczkowych w policzalny w etacie wymiar zajęć płatnych, a to w liczbie 3 godzin na kursie I, II i III, wreszcie przez pokrycie kosztów wycieczek, ponoszonych przez nauczycieli.

6. I. Z. K. G. K. zwraca się z prośbą do Minist. W. R. i O. P. o polecenie zarządom szkół zakupienie odpowiednich przyrządów geodetycznych i opracowanie szczegółowego planu ćwiczeń kartograficznych i geodetycznych dla trzeciej klasy gimnazjalnej.

7. I. Z. K. G. K. uchwała wezwać kolegów-geografów, aby pracowali w kierunku rozszerzania idei krajoznawstwa wśród powierzonej ich opiece młodzieży, aby zakładali Koła Krajoznawcze Młodzieży przy zakładach, gdzie takowych niema, temi Kołami kierowali, a w końcu, by współpracowali z Komisją Kół Krajoznawczych Młodzieży P. T. Kr.

8. I. Z. K. G. K. zwraca się do członków Zjazdu z gorącym apelem, by wstępowali do Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Geograficznego i tem samem poparli jak najusilniej jego zamierzenia organizacyjne i wydawnicze.

9. a) Stwierdzając w wysiłkach organizacyjnych na polu geografji w Polsce brak koordynacji, I. Z. K. G. K. uchwała postanowić dalszy krok w kierunku zjednoczenia tych wysiłków; uchwała mianowicie wyłonić Komisję, złożoną z przedstawicieli reprezentowanych na Zjeździe towarzystw geograficznych, któraby ustaliła zasady ich koordynacji na polu naukowem i dydaktycznem.

b) W skład Komisji powyższej wybrano: prezesa Massalskiego za Warszawę, prof. Sawickiego za Kraków, prof. Romera za Lwów (Tow. Geograficzne i Zrzeszenie), prof. Pawłowskiego za Poznań.

10. I. Z. K. G. K. występuje pod adresem Ministerstwa W. R. i O. P. oraz wszystkich Kuratorów z apelem, by naukę geografji powierzać wyłącznie fachowym nauczycielom i postarać się, by nauczyciele dawnego typu odbywali kurs przygotowawczy w czasie wakacyj.

b) I. Z. K. G. K. odnosi się do Kuratorów Szkolnych i przez nie do Ministerstwa W. R. i O. P. by uczniowie jaknajczęściej odbywali wycieczki geograficzne a nauczycielom geografji uwzględniono godziny wycieczek w wymiarze godzin.

Przed zamknięciem obrad Zjazdu wybrano jego egzekutywę w osobach prof. U. J. J. Smoleńskiego i wizytatora Bzowskiego, a po zamknięciu obrad wykonano wspólną fotografię całego zebrania jakoteż wszystkich delegacyj.

W dalszym ciągu Kongresisci spożywali w serdecznym i ożywionym nastroju wspólny obiad w „Pawilonie“, podczas którego zbliżyły się do siebie te liczne generacje geografów, które po raz pierwszy na tym Zjeździe się zebrały. O godzinie 3-ciej nastąpiło otwarcie w obecności Kongresistów wystawy pomocy geograficznych dla nauczycieli i uczniów, urządzonej przy usilnem poparciu Instytutu Geograficznego, kilku szkół średnich krakowskich i kilku

firm wydawniczych w salach i sieniach Instytutu Geograficznego. Podkreślić należy wyjątkową systematyczność, przejrzystość i kompletność wystawy, opracowanej i urządzonej przy skrzętej pracy wszystkich pomocników naukowych Instytutu; na życzenie Kuratorium Krakowskiego wystawa ta pozostanie przez 2 tygodnie otwartą w tym celu, by nauczycielstwo i szkoły krakowskie mogły ją zwiedzać i uzyskać przez to podniety do rozbudowy swych szkolnych gabinetów geograficznych. Katalog wystawy pozostanie w Instytucie przechowany i ułatwi innym interesentom urządzenie analogicznych wystaw szkolnych w innych miastach polskich.

W godzinach popołudniowych przyjmowali profesorostwo Sawiccy w swem prywatnem mieszkaniu 90 uczestników Zjazdu, przedewszystkiem członków zamiejscowych, delegacji oraz Komitetu Organizacyjnego herbatką, gdzie w nader serdecznym nastroju wywiązała się dyskusja nad wieloma sprawami, obchodzącemi blisko nauczycielstwo i życie geograficzne w Polsce.

Wieczne godziny zarezerwowane były dla uroczystego posiedzenia Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Geograficznego, obchodzącego dziesięciolecie swej organizacji. Posiedzenie odbyło się w sali im. Kopernika na Uniwersytecie Jagiell. w obecności p. wojewody Darowskiego i przedstawiciela Senatu p. prorektora Ciechanowskiego oraz licznych delegatów towarzystw wobec przepełnionej członkami towarzystwa i sympatykami geografji sali.

Po zainaugorowaniu posiedzenia przez przewodniczącego Krakowskiego Oddziału P. Tow. Geogr. prof. Sawickiego przemówili serdeczne słowa powitalne pp. Ciechanowski imieniem Senatu, prof. Kreutz im. Tow. Przyrodników im. Kopernika, prof. Nowak im. Tow. Geologicznego, inspektor Udziela im. Tow. Krajoznawczego, prezes Massalski im. Warszawskiej Macierzy P. Tow. Geograficznego, prof. Romer im. Tow. Geograficznego we Lwowie, prof. Pawłowski im. Tow. Geograficznego w Poznaniu. Drugą część posiedzenia wypełniło przemówienie prof. Sawickiego na temat: „Polska akcja ekspedycyjna“.

Wkrótce potem rozpoczęły się w pięknie udekorowanych salach Instytutu Geograficznego U. J. tradycyjne „Pląsy Geograficzne“, urządzone przez Koło Słuchaczy Geografji Uniw. Jag. na cześć Kongresu. Zabawa, która się cieszyła niebywałym napływem około 700 osób, przeciągnęła się przy znakomitym humorze do białego rana, przyczem serdeczność nastroju i liczne niespodzianki przytrzymały gości do samego końca zabawy, którą obecnością swoją poza protektorami zabawy, delegatami innych ośrodków geograficznych w Polsce, gośćmi kongresowymi zaszczycił rektor Uniwersytetu prof. Marchlewski.

Dzień 3 lutego był w całości poświęcony doświadczeniom dydaktycznym. Kongres podzielił się na dwie sekcje: szkolnictwa powszechnego i średniego. Pierwsza przysłuchała się lekcjom pokazowym, urządzonym dla Kongresu przez p. R. Hajnosa w szkole powszechnej dla chłopców na temat: Jura Krakowsko-wiełuńska, następnie zaś lekcji, urządzonej w szkole powszechnej dla dziew-

czął przez p. Felicję Piekarską na temat: Kraje podbiegunowe. Grupa średnioszkolna przysłuchała się najsamprzód lekcji pokazowej na temat: Modelowanie w szkole, urządzonej w I klasie IV męskiego gimnazjum przez prof. J. Stanocha, zaś później lekcji w klasie II żeńskiego gimnazjum państw. na temat: Pory roku, urządzonej przez p. dr. St. Niemcównę. P. Niemcówna w dalszym ciągu prowadziła wzorową wycieczkę uczniowską na Wawel.

W godzinach popołudniowych odbywały się w Instytucie Geograficznym bardzo szczegółowe konferencje dyskusyjne, dla grupy pierwszej pod przewodnictwem p. naucz. Hreczańskiego, dla drugiej pod przewodnictwem p. wizytatora Bzowskiego. Po uwagach wstępnych nauczycieli, którzy prowadzili lekcje pokazowe, oświetlali przebieg lekcji koreferenci (pp. dr. Mochnacki i dr. Czyżewski), poczem rozwinęła się instruktywna dla wszystkich i szczegółowa, przeważnie w problemowych, ogólnych ramach utrzymana dyskusja. Obrady te przeciągnęły się do późnego wieczora.

W ciągu dnia zwiedzali kongresiści w wolnych chwilach wystawę geograficzną, a przede wszystkim pracownię stereofotogrammetryczną „Geofoto“, stworzoną w parterowym lokalu Instytutu Geograficznego, gdzie jej kierownik prof. B. Piątkiewicz oraz jego współpracownicy udzielali Kongresistom szczegółowych informacji.

Ostatni dzień Zjazdu 4 lutego, poświęcony był wycieczce naukowej, prowadzonej przez prof. Sawickiego, któremu pomocnym był p. dr. Tadeusz Betleja, na Górny Śląsk. W wycieczce brało udział ogółem 68 Kongresistów mimo niesprzyjającej na ogół pogody. Program przewidywał wyjazd z rana o 7-mej z Krakowa, przebycie tramwajem specjalnym przestrzeni Mysłowice—Szopienice—Katowice, posiłek po zwiedzeniu tegoż miasta, potem kolejną i pieszo do Białego Szarleja dla zwiedzania płóczkarni rud ołowiu i cynku, czego dokonano w trzech grupach pod przewodnictwem fachowych inżynierów. W dalszym ciągu udano się po krótkim odpoczynku do Królewskiej Huty, gdzie z wielkim zainteresowaniem zwiedzano olbrzymie te i doskonale urządzone piece i zakłady. W ciągu całego dnia dyskutowano problemy, wskazane w kilkokrotnych przemówieniach przez prof. Sawickiego, a przede wszystkim geograficzną samodzielność Zagłębia, jego cechy morfologiczne, klimatyczne i hydrograficzne z uwzględnieniem ogromnego wpływu człowieka na nie, typy osadnictwa, charakter sieci komunikacyjnej a przede wszystkim geograficzne uzależnienie przeróżnych „warstw“ przemysłu Zagłębia. W miłym i serdecznym nastroju sporzyto w Król. Hucie wspólną kolację, poczem część Kongresistów udała się do swoich siedzib bezpośrednio ze Śląska, reszta wróciła do Krakowa.

Ogólne wrażenie ze Zjazdu zreasumować można w tym kierunku, że Zjazdy tego pokroju dla pracowników na niwie geografji są niezmiernie pożądane, że im fachowo, naukowo i dydaktycznie, a także psychicznie i towarzysko dużo dać mogą i, że dążyć należy do ich regularnego powtarzania. W przyszłości mają one być ewentualnie związane z regularnymi kursami dla nauczycielstwa geografji, urządzanymi przez Kuratorja odnośnych okrę-

gów przy pomocy Krakowskiego Oddziału P. Tow. Geograficznego. Szczegółowy przebieg Zjazdu skreślony w drukującym się już „Pamiętniku I Zjazdu Koleżeńkiego Geografów Krakowskich“, do którego wejdą też in extenso referaty, wygłoszone na Zjeździe, protokoły lekcji pokazowych, konferencji dyskusyjnych i wycieczek. Przedpłata na to wydawnictwo, w wysokości 3 zł., mających być wpłaconych z dopiskiem I ZKGGK. na nr. PKO 401.101 Księgarni „Orbis“, została już rozpisana.

* * *

Praha. — W dniach 26 – 29 maja 1928 odbędzie się w Pradze Czeskiej VI Zjazd Czechosłowackich Przyrodników, Lekarzy i Inżynierów, na który Komitet Organizacyjny zaprasza także polskich uczestników. Przewodnictwo Kom. Organ. objął prof. E. Votoček, generalne sekretarstwo prof. F. Kadeřavek, Praha 11, Karlovo Nam. 14. 4. Organizacja Zjazdu przewiduje osobną sekcję szóstą: a) mineralogię, petrografię, geologię i paleontologię, b) geografję, geofizykę i meteorologię (sekretarz dr. I. Honl, Praha – Bubeneč, Bučkova ul., Zeměpisný ústav), siódmą botanikę, ósmą biologię, zoologię i antropologię. Opłata członkowska wynosi 100 Kč, uczestników 50 Kč. Szczegółowy program jeszcze nie ustalony.

III. Odczyty (*Conferences*).

Praha. — Dnia 5 lutego wygłosił w Pradze na Uniwersytecie docent dr. J. Král odczyt pod tytułem: „6000 km Polskem“.

Kraków. — Dnia 6 lutego przedstawił prof. Banachiewicz na posiedzeniu Wydziału Matem.-Przyr. P. Ak. Um. referat p. t. „Uwagi o dziele Romera pt. Atlas Powszechny“.

Kraków. — Dnia 7 lutego miał znany polski geolog w służbie holenderskiej dr. inż. Józef Zwierzycki w Krakowskim Oddz. Tow. Przyrodników im. Kopernika odczyt na temat: „Indje holenderskie, zagadnienia doby obecnej“.

IV. Wycieczki. (*Excursions*).

Jubileuszowa wycieczka Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Geograficznego. — Z okazji dziesięciolecia organizuje Krakowski Oddział P. T. G. wycieczkę zagraniczną w okresie między 24 maja a 3 czerwca 1928, pod kierownictwem prof. Uniw. Jagiell. i przewodniczącego Oddziału Dra L. Sawickiego. Wycieczka skierowana będzie dla zapoznania się z szczególnie charakterystycznymi i dobrze geograficznie opracowanymi obiektami geograficznymi, nie posiadającymi analogji w Polsce, do Alp Wschodnich. Program (dziesięciodniowy) przewiduje poznanie Wiednia i kotliny wiedeńskiej, stoliwa krasowego Rax, przełęczy Semmering i sąsiednich Alp krystalicznych, krajobrazów glacialnych i krasowych Oetscheru, doliny wylomowej Gesäuse, całego Salzkammergut, szczególnie pojezierza Aussee i Hallstadtu, świata lodowcowego i niedawno odkrytych olbrzymich jaskiń lodowych na Dachsteinie, dalej niezmiernie charakterystycznego Salzburga i w powrotnej drodze romantycznej doliny wylomowej Dunaju w Wachau przez

masyw sudecki. W czasie wycieczki towarzyszyć będzie Polakom delegat Austrjackiego Towarzystwa Geograficznego dla podtrzymania dyskusji naukowej na poziomie najnowszej literatury naukowej. Wycieczka też służyć będzie dla oficjalnego nawiązania kontaktu między Polskiem a Austrjackim Towarzystwem Geograficznym. W tym celu zamierzonym jest utrzymanie cenzusu wycieczkowego na możliwie wysokim poziomie naukowym.

Szczegóły wycieczki są dopiero opracowywane i będą podane do wiadomości interesentów indywidualnie. Zgłoszenia skierować należy wprost na ręce prof. Sawickiego, Kraków, ul. Barska 41, telefon 4630. Koszta przypuszczalne wycieczki wraz z przejazdami, lokomocją lokalną i całkowitem utrzymaniem wynosić będą około 500 – 600 zł., do których wpłaty w dwa tygodnie przed rozpoczęciem wycieczki zobowiązany jest każdy, którego zgłoszenie zostało przez prof. Sawickiego definitywnie przyjęte. Zadatek o wysokości 50 — zł. należy uiścić zaraz po przyjęciu. Całkowita administracja wycieczki będzie zcentralizowana w rękach osoby, która równocześnie spełniać będzie funkcje tłumacza, sekretarza, skarbnika i gospodarza wycieczki. Termin ostateczny zgłoszeń, który żadną miarą nie może być przedłużony ze względu na konieczność wdrożenia przeróżnych kroków dyplomatycznych, urzędowych i technicznych, upływa z dniem 15 marca b. r. Liczba uczestników ograniczona do 25 osób.

Wszystkich uczestników wycieczki obowiązuje — rzecz jasna — pewna dyscyplina wycieczkowa.

Zagraniczna wycieczka Instytutu Geograficznego Uniw. Jagiell. — Pod kierunkiem prof. U. J. Dra L. Sawickiego odbędzie się wycieczka akademicka geograficzna do wschodnich okolic Czech, a mianowicie w okresie między 6 a 12 maja b. r. zamierzonym jest zwiedzanie Morawskiej Ostrawy, wyjście na Łysą Górę (Beskid Śląski), studja na Morawskiej Wołoszczyźnie, w Bramie Morawskiej, poznanie Ołomuńca, przejście przez Jesionik, a zwłaszcza wyjście na Pradziada, wreszcie poznanie Opawy. Koszta wycieczki wyniosą prawdopodobnie około 120 zł., ułatwienia paszportowe i wizowe będą uzyskane, taksamo jak ulgi kolejowe, noclegowe i t. d. Liczba uczestników ograniczona jest do 35; w razie nieskompletowania tej liczby przez akademików Uniw. Jagiell. prof. Sawicki jest skłonny przyjąć także akademików-geografów innych uczelni polskich na wycieczkę. Termin zgłoszeń upływa ze względu na konieczność poczynienia kroków dyplomatycznych, urzędowych i technicznych i t. d. z dniem 29 lutego b. r. Osoby definitywnie przyjęte przez prof. Sawickiego (do którego należy pod adres Instytutu Geograficznego U. J. Kraków, Grodzka 64, skierować wszelkie zgłoszenia) obowiązane są do uiszczenia zadatku w wysokości 30 — zł. zaraz oraz reszty należności podróźnej w 8 dni przed rozpoczęciem wycieczki do jego rąk, do poddania się wspólnej administracji oraz dyscyplinie wycieczkowej. W dzień przed wyjazdem odbędą się w Instytucie Geograficznym U. J. przygotowawcze referaty przedwycieczkowe, na które wszyscy uczestnicy wycieczki są zapraszani.

V. Wiadomości drobne (*Informations courantes*).

Azja. Produkcja cukru trzcinowego w Indjach wyniosła w r. 1926/27 63000 t. — w roku poprzednim 53000 t. Ogółem czynnych było 26 fabryk (1925/26-23), z tego 11 w Biharze i Oryssie, 10 w Zjednoczonych Prowincjach, 2 w Bombaju, 2 w Madras, 1 w Birmie.

Prace irygacyjne w Indjach Brytyjskich. Wr. 1926 nawodniono dalszych 28·1 milj. akrów ziemi. Prace prowadzono z inicjatywy rządu. Zaznaczyć należy, że nawodnieniem objęto w samym tylko Pendżabie 10·5 milj. akrów w październiku oddano do użytku betonowany kanał, który razem z dopływami dochodzi długości 568 mil ang.

Przeludnienie w Indjach Brytyjskich, jak wszędzie w podobnych wypadkach — pociąga za sobą szczególnie zaś na obszarach rolniczych rosnący spadek stopy życiowej. — W Bombaju dyskutowanym jest obecnie projekt zakazu dzielenia ziemi w postępowaniu spadkowym. Jak słusznym jest to ujęcie sprawy, rozumie każdy, kto zetknął się w pd. Polsce z karłowatymi gospodarstwami, które tą drogą powstały.

Kary za nietolerancję w Indjach Brytyjskich zostały wprowadzone w drodze ustawodawczej. Słowna lub pisemna obraza jakichkolwiek wierzeń wzdl. uczuć religijnych jest karana więzieniem do lat dwóch. Ustawa ta jest wielce charakterystyczna na tle fanatyzmu religijnego rozlicznych sekt Indyj Brytyjskich.

Wiercenia w Iraku. W Kirkup dowiercono się ropy. Szyb daje dziennie 500 t. Brak komunikacji uniemożliwia jednak eksploatację. Prawdopodobną jest budowa rurociągu do Bejrutu (600 mil).

Zaludnienie Turcji wynosi według ostatniego spisu 13750000 osób; Konstantynopol liczy 810000 mieszkańców,

Stacja radjonawcza w Assirze (stolica Arabji) znajduje się w stadium wykończenia i w ten sposób w najbliższej przyszłości Arabja przystąpi do sieci światowej.

Rząd perski planuje przedłużenie kolejki Reszt-Pir Barsar do Enzeli. Celem umożliwienia bezpośredniej wymiany handlowej między Tabrisem a Irakiem planowana jest budowa drogi Täbris-Rewardus, której dalszym ciągiem w Iraku ma być odcinek Erbil-Kerkuk. Plan iracki idzie w tym kierunku, ażeby kolej Bagdad-Kerkuk od tej ostatniej miejscowości poprowadzić dalej, przyczem Kerkuk miałby się stać węzłem dla odgałęzienia, zwracającego się do Mossulu.

Afryka. Ludność Egiptu. Według spisu z dnia 18. II. 1927 żyje w Egipcie 14,168 756 mieszkańców, z tego 14,133 294 osiadłych i 35 462 nomadów. Ludność osiadła rozmieszczona jest następująco: 8 440 750 w dolnym Egipcie, 5 692 544 w górnym. Gęstość zaludnienia, biorąc cały obszar państwowo pod uwagę (995 300 km²), wynosi 14 mieszk. km², jeżeli zaś odniesiemy ludność do powierzchni uprawnej (31 140 km²), podnosi się do 457 mieszk. 1 km². Liczba mieszkańców Kaira przekroczyła milion (1,059 824), Aleksandrji zaś 1/2 milj. (570 314).

Budowa nowej tamy w Egipcie. Rząd egipski przystąpił do wzniesienia nowej tamy w Nag Hamadi (miedzy istniejącymi dzisiaj tamami Assiut i Esna).

Kolej elektryczna Casablanca — Rabat została otwarta z końcem 1927 roku.

Port w Agadirze (francuski Marokko) został otwarty dla ruchu pewnych towarów w ściśle określonych obrotach. Poza tem dla komunikacji bezpośredniej z zagranicą nie jest jeszcze dostępny.

Epidemia żółtej febry w zachodniej Afryce francuskiej szerzy się w zastraszający sposób, szczególnie w Dakarze. Rozmiar epidemji jest tak poważny, że zamknięto szereg przedsiębiorstw. W związku z tem zamknięto w Gwinei Portugalskiej porty dla okrętów z Senegalu.

Zaludnienie Gambji podają na 185 268 głów, z czego 25% skupiło się w części pn. t. zn. w okręgu Baddibu.

Warunki życia autochtonów w kolonjach europejskich stanowią ze względu natury politycznej, gospodarczej i propagandowej wszędzie bardzo poważny problem. — Warunki te równoległe z opanowywaniem przez Europejczyka życia ekonomicznego pogarszają się na ogół. I tak w okresie 1920—

1926 koszta utrzymania się tybulców wzrosły: w Górnej Volcie 400% (rok 1920 = 100), w Sudanie franc. 335%, w Gwinei franc. 306%, w Dahomeju 300%, na Wybrzeżu Kości Słoniowej 200%, w Mauretani 180%, w Nigerji 145%. Wzrost zaznaczył się najsilniej w Senegal, nie dał się jednak dokładnie ustalić. — Jest rzeczą zupełnie zrozumiałą, że w tym samym czasie, koszta utrzymania dla Europejczyków podniosły się bez porównania silniej.

Nowa stacja radiotelegraficzna w Afryce. W Monrowji (Liberja) dokonano otwarcia stacji radjonadawczej.

Zaludnienie francuskiej Afryki równikowej przedstawiało się w r. 1926 w poszczególnych kolonjach następująco: Gabun 388.899, Środkowe Kongo 698.753, Ubangi-Szari 1,066,444, Czad 973.611 mieszkańców.

Nowa stolica Ruandy i Urundi. Do tej pory stolicą Ruandy było bardzo niekorzystnie pod względem zdrowotnym położone miasto Usumbura. Obecnie podniesiono do godności stolicy miasto Bulare, którego nazwę zmieniono na Astrida.

Biała ludność Ruandy i Urundi (mandat belgijski) liczyła 31. XII. 1926 356 osób, z tego 227 Belgów i 16 Niemców.

Walka z klęską głodową w Ruandzie i Urundi. Celem zapobieżenia powtarzającym się klęskom głodowym — Zarząd Mandatu nakazał gromadzenie przez autochtonów rezerw zbożowych w wysokości 60 kg na głowę prócz 10 kg na siew. Zużycie ich, względnie handel niemi mogą mieć miejsce jedynie na specjalne zarządzenie.

Konflikty na tle komunikacyjnym w Afryce. Komisja graniczna Kongo-Rodezjańska stwierdziła, że t. zw. kolej Katanga na przestrzeni Sakania — Elizabetville przebiega na terenach brytyjskich. Kolej jest własnością belgijską.

Zaludnienie belgijskiego Konga przedstawia się według ostatnich spisów i szacunków jak następuje:

	provincia Kongo-Kasai	2,253.207	mieszkańców
	" równikowa	1,469.432	"
	" wschodnia	3,003.408	"
Katanga	" " "	966.526	"

co daje w sumie 7.692.573 głów. Na 100 mężczyzn wypada 101 kobiet i 105 dzieci.

Wymiany terenów granicznych. W związku ze znajdującymi się w budowie kolejami doszło między Belgią a Portugalją na konferencji w Loandzie do zamian terytorjalnych. Kongo Belgijskie powiększono o 3 km² w okolicy Matadi, podczas gdy Angoli przyznano część Dilolo (3.500 km²), leżącego w obszarze działowodynym Zambezi — Kongo. Wskutek tego układu linja Benguella będzie o 70 km dłuższa, o który to odcinek skróci się belgijska linja dojazdowa do trasy Katanga.

Praca kolei w Angoli. W r. 1926 były czynne w Angoli, 1. kolej Loanda, 2. Amboim i 3. Benguella, linja Mossamedes nie była czynna. Linja Loanda liczy 592 km (szerokość toru 1 m), jej bocznicą do Golungo Alto (31 km rozstęp 0.60m). Na obydwóch przewieziono 140 tys. osób i 54 tys. t. towaru. Na kolei Amboim (80 km; rozstęp 0.60 m) przewieziono 2151 podróżnych i 8040 t. towaru. Koleją benguelską (752 km; rozstęp 1.06 m) przewieziono 125 tys. osób i 229 tys. t. towaru.

Kolej Mossamedes (248 km; rozstęp 0.60 m) nie złożyła sprowadzenia.

Ludność europejska w Afryce Pd. zachodniej. Według spisu z r. 1926 (4. V) przebywało na terenie mandatowym 24.115 osób (w r. 1921 — 19.714 osób), mężczyzn 13.741 (z tego poniżej 21 lat 8272). Zawodowy skład przedstawia się w grubych zarysach następująco: 3154 mężczyzn w wieku ponad 21 lat gospodaruje na roli, 660 trudni się poszukiwaniem djamentów, 294 pracuje w kopalniach miedzi, 254 żyje z murarki, 894 z komunikacji kolej., 211 z komunikacji okrętowej, 523 zajętych jest w rozmaitych przedsiębiorstwach.

Z kobiet 83 trudni się rolnictwem, 110 pracuje w rozmaitych przedsiębiorstwach, 103 zajmuje się nauczaniem, 4892 prowadzi gospodarstwo domowe.

Hodowla w pd.-zach. Afryce. W r. 1926 wywieziono do Unji pł.-afrykańskiej około 49 tys. sztuk bydła rogatego i około 170 tys. owiec. Masła

wyprodukowano 1061 t, sera około 100 t. W ogólności liczone około 12.000 hodowców (w tem 3400 Europejczyków) w r. 1926 — którzy posiadali 2,153.000 sztuk bydła (z tego 1,550.000 w posiadaniu Europ.) drobnego, 568.000 (490.000) rogatego, 16.200 (14.000) koni, 45.4000 (33.000) osłów, 2300 (2260) mułów, 11.000 (10 700) sztuk nierogacizny. Hodowla napotyka na pewne trudności z powodu braku sił robotniczych.

„Import“ przemysłu. Rząd linii pd.-afrykańskiej, zdając sobie sprawę z rozmiarów strat, jakie ponosi tamtejsza gospodarka społeczna wskutek eksportu surowego djamentu, zawarł umowę z antwerpską firmą szlifierską — która wzamian za otrzymaną subwencję zobowiązała się złożyć w Pd.-afrykańskiej Unji fabrykę i wykszałcić w ciągu lat pięciu 500 autochtonów.

Kolej Kenya — Uganda znajduje się w stadjum silnej rozbudowy. Według sprawozdania, złożonego Radzie Towarzystwa przez generalnego dyrektora, ogólna długość eksploatowanych szlaków wzrosła w ostatnim pięcioleciu z 685 mil ang. do 1275, t. zn. o 86%. Do nowych linii zaliczyć należy odcinki: Tika — Noro Moru, Solai, Kintale, Uasin — Gishu, Torbo — Mbulamuti, razem 510 mil ang. W ostatnim czasie włączono do sieci kolej Magadi.

Ameryka. Amerykański program „kautzukowy“ i plany komunikacyjne. W związku z tendencjami rządu Stanów Zjedn. A. P. zakupił Ford 1'2 milj. akrów w Paranie na cele plantacyj kautzukowych. — Równocześnie pertraktuje o kupno dalszych 2'8 milj. akrów. Celem pokonania trudności transportowych planuje budowę specjalnej linii kolejowej Santarem-Cuyaba, długiej prawie 1000 mil; przedsiębiorstwo uzyskało koncesję od rządu brazylijskiego. Obszar koncesji wynosi 3-4 milj. akrów wzdłuż rzeki Papajo w stanie Para. Przedsiębiorstwo zamierza zorganizować całą pracę najnowszymi metodami, i to zarówno w odniesieniu do gospodarki wzgl. uprawy, jak i ze względu na komunikację. Poszczególne plantacje pozostawać będą w związku z centralą dzięki służbie awiatycznej. Ponadto planowane jest uruchomienie żeglugi na rzece Papajo.

Immigracja do Sao Paulo wzrosła z roku na rok. W r. 1923 immigrowało 60000 osób, w r. 1924 — 68000, w r. 1925 — 73000, w r. 1926 — 96000. W ostatnich 100 latach napłynęło 2230000 osób, w tem 820000 Włochów, 369000 Hiszpanów i 347000 Portugalczyków.

Plan rozbudowy kolei argentyńskich przewiduje położenie nowych torów o łącznej długości 956'5 km; w budowie znajduje się z tego 350 km. Proponowane są następujące linie: 1. San Vicente (stacja kol.) — San Vicente (miasto), 2. Napaleufu — Loberia. 3. Azul — Dorrego, 4. Miramar — Pieres, 5. Necochea — Energia, 6. Carhue — Rivera, 7. Darwin — Patagones, 8. Orceuse — Copetones, 9. Tres Arzogos — Clarvineco.

Azul i Coronel Dorrego (Argentyna) mają zostać związane nową linią kolejową długości 280 km.

W Argentynie oddano do użytku linię kolejową Calcfu — Arizona, która obsługuje bogatą i żyzną okolicę La Pampa.

Kolonizacja Paragwaju. Sejm Paragwaju nadał koncesję dla osady rolniczej i przemysłowej nad brzegami Parany. W warunkach koncesji zastrzeżono, że koncesjonariusz ma wznieść miasto nad Parana lub w sąsiedztwie Puerto Pirapó i skolonizować w ciągu 30 miesięcy 10000ha.

Stan prac hydrotechnicznych w Urugwaju. W b. r. doprowadzony zostanie do końca t. zw. projekt Rio-Negro. Przewidywał on wystawienie tamy na Rio-Negro w zach. Urugwaju i przeniesienie tak zdobytej energii 159 mil długim przewodem do Montevideo i okolicznych miast. Plan powyższy łączy się organicznie z zamierzeniami irygacyjnymi.

Chileńskie plany irygacyjne przewidują rozpoczęcie w najbliższym czasie prac nad wzniesieniem dużego kanału, nawadniającego rolniczą okolicę Chocabuco-Polpaico. — Roboty te związane są z regulacją szeregu rzek i ze wzniesieniem kilku tam.

Nowa transkontynentalna linia lotnicza jest planowana przez rząd peruwjański. Ma ona łączyć Limę z ujściem Amazonki. Na razie podjęto ruch na odcinku Puertos Bermudez — Iquitos. Ażeby nabrać wyobrażenia, do jakiego stopnia mówić tu można o skróceniu czasu podróży, wystarczy wspom-

nieć, że podróż z Limy do Iquitos trwa koleją lub automobilem do dwóch dni — podczas gdy drogą kołową 2—3 tygodni.

Nowy rurociąg naftowy znajduje się w budowie w Kolumbji między Santa Ana a Los Negritos (58 km).

Kolonizacja Kolumbji. W departamencie Magdalena przystąpiono do skolonizowania wyżyny Santa Marta. Obszar, przeznaczony na cele osadnicze, liczy 50000 ha.

Wykończenie nowej linii kolejowej w Meksyku: Tepic — Nayarit, oraz Guadalajara — Jalisco umożliwi nawiązanie bezpośredniej komunikacji między zachodnimi wybrzeżami Stanów Zjednoczonych i Meksyku, jak i z miastem Meksykiem.

Organizacja gospodarcza Panamy. Rząd Panamy zawarł z jednym z towarzystw kolonizacyjnych umowę w sprawie rolniczego rozwoju okolic Alanje i Bugabu w prowincji Chiriqui. Towarzystwo ma zasadzić bananem 15000ha i rozbudować zaprojektowane fermy, osady i miasta.

Nowe linje lotnicze w Stanach Zjednoczonych. 1. Między New-Yorkiem a San Francisco uruchomiono przeloty dla przesyłek pospiesznych. Ponieważ czas przelotu wynosi 37½ godzin — stąd wynika dwudniowa oszczędność na czasie. 2. Projektowanem jest uruchomienie lotów pasażerskich na linii Chicago-Dallas, lotów pocztowych i pospieszno-towarowych między Chicago a New-Yorkiem. Ta ostatnia trasa miałaby być w przyszłości przeznaczoną i dla ruchu pasażerskiego

Przemysł chemiczny w Stanach Zjednoczonych. Badania, przeprowadzone w Stanach Zjedn. A. P. wskazują, że krajowy przemysł chemiczny zaszkodził w r. 1926 93% zapotrzebowania wewnętrznego, pracując ponadto częściowo na eksport.

Prace irygacyjne na wyspie Haiti. — Od lat rozumiano potrzebę nawodnienia doliny Artiboni. W b. r. zostały wdrożone odnośne roboty.

Ludność na wyspie Costa Rica wynosi według spisu z r. 1927 476.069 głów. Odpowiada to zwiększeniu zaludnienia o 45% od czasu ostatniego spisu z r. 1892.

VI. Literatura. (*Littérature*).

Polska. — **Geografja wojskowa, polityczna, historyczna** (*Pologne.* — *Géographie militaire, politique et historique*).

Kozierowski Stanisław, *Badanie nazw topograficznych na obszarze dawnej wschodniej Wielkopolski*, t. VI, A—O, Poznań, Kraj. Instytut Wydawn. 1926, str. 335 + XVI.

Mścisz M., *Gdańsk współczesny a państwo Polskie*, Poznań, „Głos Urzędnika Polskiego” 1927, nr. 6.

Niemcówna Stanisława, *Wincenty Pol a pierwsza polska katedra geografji*, *Wiad. Geogr.* 1927, z. VI.

Olszewicz Bolesław, *Generał Bronisław Grąbczewski, polski badacz Azji Środkowej (1855—1925)*, Poznań 1926, 8°, str. 45.

Raubal Stanisław, *Granica polityczna polsko-czechosłowacka, La frontière politique entre la Pologne et la Tchécoslovaquie*, *Rocznik Wyższej Szkoły Handlowej*, Warszawa 1927, III, str. 134—222.

Roethe Gustaw, *Das geraubte deutsche Westpreussen*, *Langensalzen*, Beyer 1925, 8°, str. 52.

Semkowicz Władysław, *Rozwój geografji i kartografji historycznej w Krakowie*, *Wiad. Geogr.* 1927, z. VI.

Sinko Tadeusz, *Polscy podróżnicy w Grecji i Troji, Die polnischen Reisenden in Griechenland und Troas*, *Bull. Internat. de l'Acad. Polonaise des Sciences et des Lettres* 1924, Kraków 1927, str. 87—89.

Smoleński Jerzy, Rzut oka na stan ogólnej geografii fizycznej w Polsce w ostatniem pięćdziesięcioleciu (1875—1925), Kosmos 1927.

Smoleński J., Studium geograficzne w Krakowie, Wiad. Geogr. 1927, z. VI.

Wojciechowski Stefan, Geografja krakowska a Odrodzenie, ibd.

Polska. — Metodyka szkolna (Pologne — Méthodologie de l'enseignement).

Koperska J., Wycieczki szkolne, Nasze Drogi 1927, nr. 1.

Kozłowska A., Ochrona przyrody, a nauki przyrodnicze w szkole powszechnej. Szkoła i Wiedza 1927, z. 5.

Milenkiewicz J., Praca pomocnicza nauczyciela a nauczanie historii i przyrody, Przyj. Szkoły 1927, nr. 12, str. 542—547.

Mścisz M., Geograficzne „lekcje w polu“, ibd., nr. 13, str. 591—598.

Poziomkowa J., Wycieczki, Życie Szkolne 1927, nr. 5, str. 207—213.

Projekt lekcji z nauki o Polsce w oddz. VII, ibd., z. 3, str. 49.

Rostański Józef, Kochajmy naszą przyrodę, Czasop. Przyrodnicze 1927, z. III, str. 103—104.

Skrzypek Teofil, Ruchy ziemi, Materiał obserwacyjny i szkice lekcji dla oddziału V, Mies. Pedagog. 1927, nr. 3 i 4.

Woźnowski M., Systemat rzeczny, sieć wodna, dział wodny (lekcja w oddziale IV), Przyj. Szkoły 1927, nr. 11, str. 525—528.

Polska. — Różne (Pologne. — Divers).

Bystroń J. St., Studium etnografji w Krakowie, Wiad. Geogr. 1927, z. VI.

Gessen S. I., Okrainnyje gosudarstwa, Polska, Finlandija, Estonia, Latvija i Litwa, Leningrad, „Priboj“ 1926, str. 151.

Iszirkow Al., Badania geograficzne w Bułgarii, Recherches géographiques en Bulgarie, Czasop. Geogr. 1927, V, z. 2—3 str. 95—110.

Kowaczew Jord. D., Kilka uwag o mapie Bułgarii, La cartographie de la Bulgarie, ibd.

Malinowski Bronisław, Myth in primitive psychology, Londyn, Kegan 1926, str. 128.

Malinowski Bronisław, Crime and Custom in Savage Society, Londyn, ibd., str. 129.

Morsztyn H., Zarys geografji gospodarczej Polski, Centralne Wydawnictwo S. S. S. R., Moskwa 1926, 8°, str. 53, 7 map.

Ormicki Wiktor, Koło Geografów Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wiad. Geogr. 1927, z. VI.

Popow Sawa, Geografja w szkołach bułgarskich, La géographie dans les écoles bulgares, Czasop. Geogr. 1927, V, z. 2—3, str. 111—115.

Przykowski Radwan M., Lot Lindbergh'a przez Atlantyk, Lotnik 1927, nr. 11, str. 3—5 (z 1 mapą).

Recke Walther, Die polnische Frage als Problem der europäischen Politik, Berlin, Stilke 1927, str. XII+399.

Roth Paul, Die Entstehung des polnischen Staates, Eine völkerrechtlich-politische Untersuchung, Berlin, Liebmann 1926, str. 168.

Sawicki Ludomir, Cieniom Jovana Cvijica, *Wiad. Geogr.* 1927, z. VI.

Sprawozdanie Państwowego Instytutu Meteorologicznego za rok 1926, dodatek do *Wiadomości Meteorologicznych* 1926 grudzień.

Stula František, *Geografja w Republice Czechosłowackiej, La géographie en Tchecoslovaquie*, *Czasop. Geogr.* 1927, V, z. 2—3, str. 78—94.

Szafer W., *Liga Ochrony Przyrody*, *Kosmos* 1927, z. 1, str. 40—44.

Szymkiewicz D., *Nowe teorie ewolucyjne*, *ibid.*, z. 1.

Talko-Hryniewicz J., *Studjum antropologiczne w Krakowie*, *Wiad. Geogr.* 1927, z. VI.

Tian-Szańskij Siemionow Benjamin, *Badania geograficzne nad przyrodą i człowiekiem w Związku Radzieckim, Recherches géographiques dans l'U. A. S. S.*, *Czasop. Geogr.* 1927, V, z. 2—3 str. 57—78.

Węgrzynowicz L., *Oddział Krakowski Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, *Wiad. Geogr.* 1927, z. VI.

Vujević P., *Stan geografji w Królestwie Serbów, Chorwatów i Słoweńców, L'Etat de la géographie en S. H. S.*, *Czasop. Geogr.* 1927, V, z. 2—3, str. 117—132.

Vujević Paweł, *Jovan Cvijic*, *ibid.*, str. 51—57.

Żurowski J., *I Zjazd prehistoryków polskich w Poznaniu, Z otchłani wieków* 1927, z. 2, str. 24—30.

Polska. — Kartografja. (Pologne. — Cartographie).

Ankieta Wojsk. *Inst. Geogr.* W sprawie podstawowej elipsoidy, poziomu zerowego oraz jednolitego układu odwzorowania obszaru Polski. *Wiad. Służby Geogr.* 1927, z. 3, str. 264—280.

Cimkowicz Teofil, *Kilka uwag o użyciu ciągów poligonowych w zastępstwie małej trjangułacji*, *ibidem*, z. 3, str. 212—218.

Karbowski Aleksander, *Osiem lat istnienia oficerskiej szkoły topografów*, *ibidem*, 1927, z. 3, str. 250—265.

Kreutzinger Józef, *Prace i zamiary Wojskowego Instytutu Geograficznego, Travaux de l'Institut Géographique Militaire, Przegl. Géogr., Revue polonaise de Géogr.* 1927, VII, z. 1—2, str. 82—87.

Krzanowski Tad., *Pomiar bazy dla trjangułacji ilokalnej w rejonie Powursk—Stobychwa*, *Wiad. Służby Geogr.* 1927, z. 3, str. 200—211.

Łuczkiwicz Witold, *Pośredni pomiar odległości i zastosowanie jego w praktyce. La mensuration indirecte des distances et son application*, *Sylwan* 1927, z. 2, str. 96—100.

Stępniewski Jerzy, *Dotychczasowe projekty utworzenia centralnego urzędu pomiarów państwa*, *Wiad. Służby Geogr.* 1927, z. 3, str. 233—238.

Szpakowski Sylwester, *Spady*, *ibidem*, 1927, z. 3, str. 193—196.

Wąsik Władysław, *Kreślenie tuszem w polu*, *ibidem*, 1927, z. 3, str. 284—286.

Polska. — Morfologia i geologia. (Pologne. — Morphologie et géologie).

Bibliografia geologiczna Polski, Bibliographie Géologique de Pologne, 1925; zebrała: R. Danysz-Fleszarowa, Warszawa, P. I. Geolog., 1925, nr. 4.

Danysz-Fleszarowa Regina, Państwowy Instytut Geologiczny, „Wszecławiat“ 1927, nr. 1—2, str. 14—16.

Hirschberg Fr., Zarys położenia geograficznego i budowy geologicznej t. zw. Wyżyny Łódzkiej, Czasop. Przyrod. 1927, z. VI, str. 201—215.

Kreutz St., Granit polskich Prakarpat zachodnich i jego stosunek do granitów tatrzańskich i sudeckich, Sprawozd. z czynności i pos. P. A. U., Kraków 1927, nr. 6.

Kreutz St.—Gaweł A., Essai d'une caractéristique des roches dans le profil Borysław—Mrażnica—Schodnica, Mémoire de la 1-ère Réunion de l'Association Karpatique en Pologne, Warszawa 1926—27, str. 23—71.

Książkiewicz M., Ryby kopalne górnej kredy okolic Krakowa, Les poissons fossiles du crétacé supérieur des environs de Cracovie, Bull. Internat. de l'Acad. Polonaise de Sc. et d. Lettres, Kraków 1927, nr. 9—10 B, 1926, str. 979—1006.

Mémoire de la 1-ère réunion de l'Association Karpatique en Pologne 1—7 septembre 1925, Warszawa, Państw. Inst. Geolog. 1926/7, str. 186.

Motyka Józef, „Miasto skamieniałe“, O skałkach ciężkowickich i ich ochronie, Ziemia 1927, z. 7, str. 100—104.

Nowak J., Nouvelles données sur l'ensemble de la tectonique des Karpates et de l'avantpays en Pologne, Mémoire de la 1-ère réunion de l'Association Karpatique en Pologne, Warszawa 1926/27, str. 71—92.

Pawłowski Stanisław, Krajobraz drumlinowy okolic Kobrynia, Sprawozdanie Pozn. Tow. Przyj. Nauk., 1927, z. 2.

Pawłowski Stanisław, Terasy Horynia, ibidem, 1927, z. 2.

Pawłowski Stanisław, O zubożonych żwirach tatrzańskich i skalicowych na przełęczy Przystop i Pieniążkowickiej, ibidem, 1927, z. 2.

Rogala W., Nouvelles données pour la stratigraphie des Karpates, Mémoire de la 1-ère réunion de l'Association Karpatique en Pologne, Warszawa 1926/27, str. 93—104.

Schmuck Adam, Metoda de Geera i jej zastosowanie w geochronologii, Przyroda i Technika 1927, z. 4, str. 150—158.

Srokowski Stanisław, Zdyzlokowane warstwy lodowcowe z okolic Szamocina, Les couches glaciaires disloquées dans les environs de Szamocin, Przegl. Geogr., Revue polonaise de Géogr. 1927, VII, z. 1—2, str. 79—82.

Sujkowski Zbigniew, Z zagadek geologicznych Polesia, Czasop. Przyrod. 1927, z. VII, str. 246—250.

Redaktor odpowiedzialny: prof. Ludomir Sawicki.

Nakładem Księgarni Geograficznej „ORBIS“, Kraków-Dębniaki, Barska 41

Odbito w Tłoczni Geograficznej „Orbis“ w Krakowie pod zarządkiem M. Baranowskiego.